

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W ZIELONEJ GÓRZE

LZG.410.8.2.2024

Pan Przemysław Kozłowski
Nadleśniczy Nadleśnictwa Przytok

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
Nadleśnictwo Przytok z siedzibą w Zielonej Górze
65-950 Zielona Góra, ul. Kazimierza Wielkiego 24a

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/094 – Adaptacja gospodarki leśnej Lasów Państwowych do zmian klimatycznych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Nadleśnictwo Przytok z siedzibą w Zielonej Górze ¹ , 65-950 Zielona Góra, ul. Kazimierza Wielkiego 24a.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pan Przemysław Kozłowski, Nadleśniczy Nadleśnictwa Przytok ² , od 1 lipca 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Pan Maciej Taborski, Nadleśniczy Nadleśnictwa Przytok – od 1 lutego 1993 r. do 6 maja 2024 r. oraz Pan Przemysław Kozłowski, p.o. Nadleśniczego Nadleśnictwa Przytok – od 7 maja 2024 r. do 30 czerwca 2024 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Prowadzenie gospodarki leśnej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 do dnia zakończenia kontroli ³ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mogących mieć wpływ na ocenę realizacji kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze.
Kontroler	Ewa Grosse, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LZG/64/2024 z 17 lipca 2024 r. (akta kontroli str. 1-5)

¹ Dalej: *nadleśnictwo*.

² Dalej: *nadleśniczy*.

³ Do dnia 23 września 2024 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Nadleśnictwo co do zasady prawidłowo podejmowało działania w zakresie gospodarki leśnej z uwzględnieniem potrzeby dostosowania jej do zmian klimatycznych.

Wśród podejmowanych przez nadleśnictwo działań były działania ukierunkowane na zwiększanie różnorodności gatunkowej, przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane, wprowadzanie do składów upraw gatunków rzadkich oraz na zwiększanie powierzchni do zalesień (działania podejmowane w celu przejęcia gruntów Skarbu Państwa), jednakże efekty tych działań (z uwagi na ich długofalowy charakter) w okresie objętym kontrolą nie były jeszcze w pełni widoczne.

Nadleśnictwo realizowało zadania gospodarcze zawarte w planie urządzenia lasu⁶ oraz realizowało wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej⁷, przy czym w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2021 r. (przez 8 miesięcy) pozyskiwało drewno, m.in. w oparciu o projekt planu urządzenia lasu.

W zakresie zabezpieczenia przeciwpożarowego na obszarze nadleśnictwa został spełniony warunek zapewnienia najbliższego stanowiska czerpania wody w terenie o promieniu nieprzekraczającym 3 km w lasach I kategorii zagrożenia pożarowego (100% powierzchni nadleśnictwa) oraz spełnione prawie w całości wymagania dotyczące odległości dojazdów pożarowych od lasu określone w § 8 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów⁸ (99,9% powierzchni nadleśnictwa).

Stwierdzone nieprawidłowości polegały na opóźnieniu w przeprowadzeniu szkolenia dla wszystkich pracowników w zakresie ochrony przeciwpożarowej lasu, braku dostatecznego zabezpieczenia interesu nadleśnictwa w umowie dzierżawy zbiornika wodnego (którego funkcją była również funkcja przeciwpożarowa), nieterminowym i częściowo nierzetelnym opracowaniu „Projektu docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Przytok” oraz przystąpieniu do użytkowania obiektu budowlanego (drogi leśnej będącej dojazdem pożarowym) w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego⁹.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu faktycznego

1. Nadleśnictwo zarządzało gruntami o łącznej powierzchni 17.953,89 ha, przy czym powierzchnia lasów wynosiła 17.350,22 ha (96,6% zarządzanej powierzchni ogółem)¹⁰, a gatunkiem dominującym była sosna (powierzchnia lasów sosnowych wynosiła 13.493,25 ha, tj. 77,8%). Struktura lasów w nadleśnictwie przedstawiała się następująco:

a) według pełnionych funkcji:

- 130,27 ha (0,7%) lasów stanowiło rezerваты przyrody;
- 14.174,19 ha (81,7%) lasów było uznanych za ochronne;
- 3.045,76 ha (17,6%) stanowiły pozostałe lasy (lasy gospodarcze);

b) według grup kategorii użytkowania:

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ W planie urządzenia lasu nie zawarto bezpośrednich odniesień i zadań związanych z zachodzącymi zmianami klimatycznymi.

⁷ Wymagania obowiązujące od 26 kwietnia 2023 r.

⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 1065, dalej: *rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów*.

⁹ Tj. przed zakończeniem jego przebudowy.

¹⁰ Na podstawie stanu lasu w dniu 1 stycznia 2021 r.

- 16.644,57 ha (95,9%) stanowiły grunty zalesione;
- 306,28 ha (1,8%) stanowiły grunty niezalesione, w tym do odnowienia 283,8 ha;
- 399,37 ha (2,3%) stanowiły grunty związane z gospodarką leśną.

W całym okresie objętym kontrolą średnia wieku drzew wynosiła 62 lata.

(akta kontroli str. 37-38, 58-59)

Zatrudnienie w nadleśnictwie w poszczególnych latach objętych kontrolą wynosiło średnio 45 etatów. Zakresy czynności, odpowiedzialności i uprawnień pracowników merytorycznych, którym powierzono wykonywanie zadań z zakresu objętego kontrolą były aktualne, a ww. pracownicy, posiadali wykształcenie zapewniające wiedzę z zakresu wykonywanych zadań¹¹ oraz uczestniczyli w szkoleniach aktualizujących posiadaną wiedzę i doświadczenie¹². Ponadto pracownicy nadleśnictwa odbyli szkolenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu, w tym:

- pracownicy wykonujący zadania związane z prowadzeniem akcji bezpośrednio w ochronie przeciwpożarowej lasu (pełnomocnicy nadleśniczego, kierowcy samochodu rozpoznawczo-gaśniczego oraz obserwatorzy na dostrzegalniach przeciwpożarowych) – corocznie przed rozpoczęciem ww. akcji¹³;
- pracownicy odbywający wstępne i okresowe szkolenia z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, w ramach których omawiano m.in. instrukcję ochrony przeciwpożarowej obszarów leśnych;
- wszyscy pracownicy nadleśnictwa podczas narady gospodarczej, która odbyła się w dniu 17 kwietnia 2024 r., przy czym ww. szkolenie zostało zorganizowane dopiero po upływie 21 miesięcy od wprowadzenia zmian w przepisach, co szerzej opisano w dalszej części niniejszego wystąpienia w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 45-56, 100-119, 651-652, 819-823)

Wśród ograniczeń i utrudnień w zakresie realizacji zadań związanych z gospodarką polegającą na działalności w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu oraz utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych nadleśniczy wskazał:

- permanentne zagrożenie pożarami w okresie od wiosny aż do wczesnej jesieni wskutek postępujących zmian klimatu (długotrwałe okresy suszy) oraz dużą penetrację lasów (z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo miast Zielona Góra i Nowa Sól), co w konsekwencji powoduje konieczność utrzymywania w gotowości do interwencji służby dyżurującej w punkcie alarmowo-dyspozycyjnym biura i służby leśnej w terenie oraz generuje wysokie koszty;
- powiększenie linii zabudowy utrudniające gospodarkę leśną, w tym w zakresie organizacyjnym, a ponadto wzrost liczby wykroczeń z zakresu nieuprawnionego korzystania z lasu oraz wzrost oczekiwań społecznych w zakresie udostępnienia dróg leśnych do użytku publicznego;
- kwestię lasów o zwiększonej funkcji społecznej, w których funkcja produkcyjna schodzi na dalszy plan i jest podporządkowana głównie ochronie krajobrazu, utrzymaniu bezpieczeństwa osób, zapewnieniu możliwości trwałego korzystania z lasu w celach rekreacyjnych.

¹¹ Wśród 45 osób zatrudnionych w okresie objętym kontrolą na stanowiskach merytorycznych (spośród 69 zatrudnionych ogółem) 36 pracowników posiadało wykształcenie wyższe, w tym 33 pracowników wykształcenie wyższe leśne, a pozostałych dziewięciu pracowników posiadało wykształcenie średnie leśne.

¹² M.in. w zakresie: ochrony lasu, stosowania środków ochrony roślin, poszukiwań szkodników, szacowania szkód od zwierzyny, zasad ustalania składów gatunkowych upraw, prawidłowości i terminowości wykonywania zabiegów czyszczeń wczesnych i późnych, prawidłowości wykonywania trzebieży późnych.

¹³ W powyższym zakresie były szkolone także osoby nie będące pracownikami nadleśnictwa wykonujący powyższe zadania na warunkach umowy zlecenia.

Nadleśniczy wskazał, że: część społeczeństwa chciałaby traktować te lasy jako swoiste rezerwy bez jakiegokolwiek działania, a w tym przypadku bez wątpienia ochrona bierna nie jest wskazana, gdyż większość z tych lasów będzie wymagała zabiegów gospodarczych, których zadaniem będzie zapewnienie trwałości lasu w długiej perspektywie czasowej. Pozostawienie lasów bez stosownej ingerencji gospodarczej, a co za tym idzie zwiększona ilość posuszu, który się wtedy pojawi, wpłynie negatywnie na bezpieczeństwo osób korzystających z lasu (a presja ludzi jest coraz większa z uwagi na lokalizację przy dużym mieście) oraz na zagrożenie pożarowe, w tym ograniczenie skuteczności prowadzenia działań gaśniczych;

- zmiany klimatyczne oraz związane z nimi zjawisko synergicznego oddziaływania wielu czynników abiotycznych i biotycznych (coraz dłuższe okresy suszy i związane z nimi obniżenie poziomu wód gruntowych, pożary, gwałtowne wiatry powodujące wiatrolomy i wywroty, czynniki szkodotwórcze do niedawna nie mające znaczenia gospodarczego, a obecnie wywołujące skutki o charakterze klęsk (*kornik ostrożny, kornik drukarz, kornik modrzewiowiec, opiętek dwuplamkowy, jemiola pospolita, Sphaeropsis sapinea*), co w konsekwencji prowadzi do wzrostu pozyskania drewna z powodów sanitarnych, czy to w postaci cięć przygodnych, zabiegów pielęgnacyjnych o charakterze selekcji negatywnej, czy też zrębów sanitarnych;
- narastające ryzyko pojawienia się nowych szkodników i chorób, dla których nie opracowano metodyki postępowania oraz progów szkodliwości;
- skrócenie okresu zimowego spoczynku roślin jako wynik zmian klimatycznych, wysokie temperatury utrzymujące się dłużej niż dotychczas powodujące ewaporację, zamykanie się aparatów szparkowych, co wpływa bezpośrednio na stan zdrowotny drzew;
- przestający obowiązywać (ze względu na zbyt wysokie temperatury i opady od października do grudnia) tradycyjny, bezpieczny ze względów biologicznych, czas intensywnego pozyskiwania drewna przypadający na późną jesień i zimę.

(akta kontroli str. 120-123)

W nadleśnictwie roczne koszty ogółem w latach 2019-2023 wzrastały¹⁴ (tj. od 17.140 tys. zł w 2019 r. do 30.730 tys. zł w 2023 r.), w tym z tytułu:

- ochrony lasu przed czynnikami szkodotwórczymi (łącznie z kosztami ochrony przyrody) wyniosły 510 tys. zł w 2019 r., 380 tys. zł w 2020 r., 520 tys. zł w 2021 r., 700 tys. zł w 2022 r., 790 tys. zł w 2023 r. oraz 510 tys. zł w I półroczu 2024 r., co stanowiło od 2,4% do 4% rocznych kosztów ogółem;
- ochrony przeciwpożarowej wyniosły 490 tys. zł w 2019 r., 410 tys. zł w 2020 r., 350 tys. zł w 2021 r., 590 tys. zł w 2022 r., 720 tys. zł w 2023 r. oraz 350 tys. zł w I półroczu 2024 r., co stanowiło od 1,7% do 2,8% rocznych kosztów ogółem;
- z tytułu wynagrodzeń wyniosły 5.300 tys. zł w 2019 r., 5.230 tys. zł w 2020 r., 5.570 tys. zł w 2021 r., 6.590 tys. zł w 2022 r., 7.080 tys. zł w 2023 r. oraz 53.060 tys. zł w I półroczu 2024 r., co stanowiło od 22,5% do 32,5% rocznych kosztów ogółem.

Nadleśnictwo nie prowadziło ewidencji kosztów adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych.

(akta kontroli str. 58-59, 233-238)

2. Nadleśnictwo podejmowało działania zmierzające do adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych, w tym w szczególności w okresie objętym kontrolą poprzez:

¹⁴ Za wyjątkiem kosztów ogółem poniesionych w 2020 r. w wysokości 16.070 tys. zł.

- budowę/modernizację/konserwację dojazdów pożarowych (opis w pkt. 8 wystąpienia);
 - konserwację cieków Dłubnia na odcinku będącym w zarządzie nadleśnictwa (w latach 2019-2023 m.in. zrekonstruowano dno rowu, odmulano warstwę namułu, koszą skarpy);
 - podejmowanie działań w celu podwyższenia odporności drzewostanów poprzez zwiększanie różnorodności gatunkowej oraz przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane i wymianę pokoleń. Nadleśniczy wskazał, że: *w warunkach nadleśnictwa, zwłaszcza w lasach nadodrzańskich obserwuje się, że stare drzewa (np. dęby, jesiony) mają słabo wykształcone systemy korzeniowe, z uwagi na wysokie poziomy wód gruntowych kilkadziesiąt lat temu. Wraz z obniżeniem poziomu wód gruntowych (spowodowanym m.in. uszczelnieniem wałów przeciwpowodziowych) nie są one już w stanie odbudować systemu korzeniowego i tym samym najczęściej zamierają, są też bardziej podatne na wiatr. Nowo posadzone drzewa dążąc do dostania się do wody gruntowej powinny wykształcić palowe systemy korzeniowe (głębokie), co w konsekwencji zapewni w przyszłości większą stabilność i trwałość drzewostanów.*
 - podejmowanie działań w celu dostosowania gatunków do siedliska leśnego lub przyrodniczego m.in. na podstawie wyników weryfikacji glebowo-siedliskowej¹⁵, wprowadzanie do składu upraw gatunków rzadkich, odpowiednich dla danego siedliska, np. brzozy omszonej, wzbogacanie bioróżnorodności poprzez wprowadzanie drzew owocowych, gatunków biocenotycznych ze szczególnym uwzględnieniem nektarodajnych;
 - zwiększenie udziału odnowień naturalnych poprzez inicjowanie ich powstawania;
 - zwiększenie zróżnicowania strukturalnego i wiekowego drzewostanów poprzez stosowanie odpowiednich rębni oraz ukierunkowanie ciec pielęgnacyjnych na stabilność, żywotność i trwałość lasów oraz na poprawę jakości produkcji;
 - ochronę siedlisk bagiennych;
 - wyznaczanie *Obszarów Wzmożonego Występowania Kornika Ostrozębnego*, w których dopuszczane są niestandardowe sposoby zagospodarowania lasu zmierzające do poprawy zdrowotności drzewostanów¹⁶;
 - kontrolę, prognozowanie i ograniczanie zagrożenia drzewostanów powodowanego przez owady kambiofagiczne i ksylogagiczne;
 - prowadzenie działań edukacyjnych oraz promocyjno-informacyjnych,
- oraz przed okresem objętym kontrolą, w szczególności poprzez:
- zakup samochodu patrolowo-gaśniczego dla celów ochrony lasów przed pożarami (odbiór w 2018 r.), zakup współfinansowany ze środków Funduszu Spójności w ramach *Programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020*;
 - budowę sztucznego zbiornika wielofunkcyjnego w miejscu *pierwotnego ogniska gradacyjnego*, (odbiór w 2014 r.) tj. miejscu występowania szkodliwych owadów leśnych, głównie *brudnicy mniszki* oraz *barczatki sosnowki*, do których głównych funkcji należało zapewnienie dostępu do wody organizmom bytującym w lesie, a w konsekwencji poprawa odporności biologicznej drzewostanów, wzmożenie

¹⁵ Wykonywanej na wniosek nadleśnictwa przez pracownię gleboznawstwa i fitopatologii Nadleśnictwa Zielona Góra. W latach 2019-2024 złożono 14 wniosków w wyniku których skonsultowano łącznie 68 wydzieleń.

¹⁶ M.in.: wykonywanie inwentaryzacji posuszu, palenie zasiedlonych pozostałości pozrębowych, wywożenie drewna w pierwszej kolejności, usuwanie będących w złym stanie sanitarnym kęp ekologicznych, podczas planowania ciec rębnych analizowanie konieczności zmiany sposobu wykonywania ciec rębnych ze złożonych na zupełne.

naturalnego oporu środowiska, retencjonowanie wody na terenie leśnym oraz podniesienie walorów turystycznych lasu;

- budowę urządzeń melioracyjnych na cieku Dłubnia (odbiór w 2013 r.), tj. kaskady i zastawki oraz łąki szuwarowej.

(akta kontroli str. 123-126, 140-232, 378-379)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Ciek Dłubnia jest ciekim specyficznym, który z uwagi na podłączenie kanalizacji deszczowej, zbierającej wodę z dużej części południowej Miasta Zielona Góra, przy intensywnych opadach deszczu przybiera formę cieku górskiego, powodując w poprzednich latach szkody w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Od momentu budowy tych urządzeń nie obserwowano szkód.*

(akta kontroli str. 789-790)

Dane dotyczące wartości opadów i temperatur zarejestrowane¹⁷ w jednym¹⁸ z 10 meteorologicznych punktów pomiarowych zlokalizowanych na terenie nadleśnictwa wykazały, że:

- średnia roczna suma opadów w latach 2019-2023 wynosiła 662,8 mm i była niższa o 114 mm od średniej rocznej sumy opadów w pięciu latach poprzedzających okres objęty kontrolą (w latach 2014-2018 wynosiła 776,8 mm);
- średnia roczna temperatura w latach 2019-2023 wynosiła średnio 10,3 stopnia Celsjusza i była wyższa o 0,7 stopnia Celsjusza od średniej rocznej temperatury w poprzednich pięciu latach (w latach 2014-2018 wynosiła 9,6 stopnia Celsjusza).

(akta kontroli str. 57)

W okresie objętym kontrolą (do 30 czerwca 2024 r.) na terenie nadleśnictwa wystąpiły sytuacje kryzysowe spowodowane:

- gradacją szkodników¹⁹ – we wszystkich latach objętych kontrolą – straty dla gospodarki leśnej objęły łącznie powierzchnię 2.505 ha (tj. 14,4% powierzchni lasów ogółem w nadleśnictwie²⁰);
- mrozami – w latach 2019-2020 oraz 2023-2024 – straty objęły łącznie powierzchnię 288,4 ha (tj. 1,7%);
- suszą – we wszystkich latach objętych kontrolą – straty objęły łącznie powierzchnię 114,1 ha (tj. 0,7%);
- pożarami – we wszystkich latach objętych kontrolą – straty objęły łącznie powierzchnię 7,33 ha (tj. 0,04%), a koszty związane z akcjami gaśniczymi wyniosły łącznie 116,5 tys. zł;
- podtopieniami – w 2021 r. – straty objęły powierzchnię 0,89 ha (tj. 0,01%).

W okresie objętym kontrolą na terenie nadleśnictwa nie wystąpiły straty związane z powodzią.

(akta kontroli str. 58, 233-238)

3. W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa plany urządzenia lasu, tj. plan urządzenia lasu sporządzony dla nadleśnictwa na lata:

- 2011-2020 – zatwierdzony przez Ministra Środowiska decyzją nr DLP-Ipn-611-24/29790/12/LŁ z dnia 27 lipca 2012 r.²¹;

¹⁷ Dane uzyskane ze strony www.traxelektronik.pl

¹⁸ Punkt pomiarowy Krzystkowice, strefa prognostyczna 14_C.

¹⁹ Szkody spowodowane przez gatunek: kornik ostrozębny, kornik drukarz, kornik modrzewiowiec, wyrzynnik dębowiec, chrabąszcze.

²⁰ Powierzchnia 17.350,22 ha wg danych zawartych w obowiązującym PUL.

²¹ Dalej: PUL na lata 2011-2020.

- 2021-2030²² – zatwierdzony²³ przez Ministra Klimatu i Środowiska pismem nr DLŁ-WGL.8100.56.2021.LP z 1 września 2021 r.²⁴

(akta kontroli str. 33-38, 60-99, 126, 652-655, 692-693)

Odnosnie braku zatwierdzonego PUL w okresie od stycznia do sierpnia 2021 r. nadleśniczy wyjaśnił m.in., że powyższe wynika z okoliczności niezależnych od nadleśnictwa, a w szczególności wynika z konieczności uwzględnienia przy jego opracowywaniu wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzania lasu, uproszczonego planu urządzania lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz.U. z 2012 r. poz. 1302).

Odnosnie braku zatwierdzenia PUL w drodze decyzji nadleśniczy wyjaśnił, że ustawodawca nie określił formy w jakiej minister właściwy do spraw środowiska ma dokonać zatwierdzenia planu urządzania lasu, a *Instrukcja urządzania lasu* jest dokumentem wewnętrznym sporządzonym m.in. na potrzeby prawidłowego sporządzania planów urządzania lasów dla jednostek PGL LP i jest to dokument niższego rzędu w stosunku do ustawy o lasach, w związku z czym nadleśnictwo nie miało podstaw do jakichkolwiek wątpliwości w zakresie prawidłowości zatwierdzenia planu przez Ministra Klimatu i Środowiska.

(akta kontroli str. 652-655, 692-693)

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy o lasach²⁵, trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi się według planu urządzania lasu.

W PUL na lata 2021-2030 przewidziano (zestawiono i opisano) zadania gospodarcze dla nadleśnictwa w zakresie:

- użytkowania głównego – wskazano m.in., że podstawą realizacji cięć rębnych będą wskazania gospodarcze zawarte w opisach taksacyjnych, wykazie projektowanych cięć rębnych, wykazach drzewostanów w klasie odnowienia, w klasie do odnowienia i drzewostanów zakwalifikowanych do przebudowy w najbliższym dziesięcioleciu oraz w oparciu o zasady określone w *Zasadach Hodowli Lasu* z 2011 r. W przypadku użytkowania przedrębnego określono, że będzie ono realizowane na podstawie wskazań zawartych w opisach taksacyjnych;
- hodowli lasu – określono, że głównym celem hodowli lasu winno być zachowanie trwałości lasów i ich wzbogacanie poprzez dążenie do osiągnięcia zgodności biocenozy leśnej z warunkami siedliskowymi, zapewnienie produkcji drewna i innych użytków na zasadach reprodukcji rozszerzonej oraz kształtowanie pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Określono perspektywiczne cele planowania hodowlanego w formie typów drzewostanów dla poszczególnych siedlisk oraz w formie wieków rębności dla poszczególnych gatunków panujących i opracowano

²² Na etapie planowania i opracowywania PUL nadleśnictwu powierzono, m.in.: informowanie o - przeprowadzonych pracach przygotowawczych, przygotowanie referatu na posiedzenie Komisji Założeń Planu (zawierającego m. in. ocenę ubiegłego okresu obowiązywania PUL, podsumowanie prac przygotowawczych, wytyczne w sprawie organizacji prac urzędzeniowych oraz podstawowe założenia do planu urządzania lasu), udział w pracach ww. komisji, udział w spotkaniach wstępnych po zawarciu przez RDLP w Zielonej Górze umowy na realizację prac w zakresie sporządzenia PUL na lata 2021-2030, uczestnictwo w odbiorach częściowych prac, udział w uzgodnieniach w zakresie sporządzenia planu cięć, uczestnictwo w odbiorach końcowych po zakończeniu wyznaczonych etapów prac, udział w pracach podczas narady techniczno-gospodarczej, dokonanie oceny końcowej projektu.

²³ Plan nie został zatwierdzony przez ministra w drodze decyzji, o której mowa w § 135 ust. 7 Instrukcji urządzania lasu (Załącznik do Zarządzenia nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r.), który stanowił, że iż projekt planu urządzania lasu staje się planem urządzania lasu po jego zatwierdzeniu, w drodze decyzji, przez ministra właściwego do spraw środowiska.

²⁴ Dalej: *PUL na lata 2021-2030*.

²⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 530; dalej: *ustawa o lasach*.

wykaz zadań z zakresu hodowli lasu. Wykaz został sporządzony w kolejności oddziałów i pododdziałów.

(akta kontroli str. 40)

Badanie w jakim stopniu zostały zrealizowane w 2023 r.²⁶ zadania dotyczące hodowli lasu wykazało, że w zakresie:

- zalesień – nie realizowano zadań z uwagi na brak gruntów do zalesień (brak zadań w obowiązującym planie urządzenia lasu);
- odnowień (zręby, halizny i płazowizny) – wykonano prace na 125,71 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 342,25 ha (tj. 19,7% etatu określonego w PUL na lata 2021-2030);
- odnowień (przy rębniach częściowych i stopniowych) – wykonano prace na 18,5 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 85,46 ha (tj. 31,5% etatu);
- podsadzeń produkcyjnych – wykonano prace na 15,11 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 29,9 ha (tj. 49,6% etatu);
- dolesień luk i przerzedzeń – wykonano prace na 0,27 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 2 ha (tj. 143,2% etatu);
- poprawek i uzupełnień – wykonano prace na 12,92 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 26,06 ha (tj. 1.408,6% etatu);
- pielęgnowania gleby – wykonano prace na 147,31 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 904,78 ha (tj. 358% etatu);
- pielęgnowania upraw – wykonano prace na 188,48 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 329,96 ha (tj. 40,9% etatu);
- pielęgnowania młodników – wykonano prace na 169,76 ha, a narastająco na koniec 2023 r. od początku obowiązywania PUL na 448,34 ha (tj. 28% etatu).

(akta kontroli str. 241, 792-795)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *wskazane zadania mają charakter jedynie kierunkowy (fakultatywny), przy czym odnowienia powierzchni przewidzianych do użytkowania rębego są określone w wielkości orientacyjnej. Jedynie powierzchnia faktycznie istniejących zrębów, halizn i płazowin wykazana w PUL wg stanu na 1.01.2021 r. jest powierzchnią wiążącą dla nadleśnictwa do wykonania w terminie 5 lat od wycięcia zrębu. Powierzchnia ta wynosiła 283,80 ha i została wykonana. Pozostałe zadania są fakultatywne, tzn. zależą od wykonania rębni, których są konsekwencją.*

Poprawki i uzupełniania są zabiegami związanymi z dodatkowym wprowadzeniem drzew w uprawach do 5 lat (poprawki) oraz uprawach powyżej 5 lat i młodnikach do 20 lat (uzupełniania), w przypadku niesatysfakcjonującego stopnia pokrycia powierzchni. Na etapie zakładania uprawy Nadleśnictwo nie jest w stanie oszacować czy na danej powierzchni będzie konieczność wprowadzenia poprawek, a tym bardziej nie są w stanie oszacować tego wykonawcy PUL na kilka lat przed wykonaniem zabiegu.

(akta kontroli str. 792-795)

4. Wielkość pozyskanego drewna dla całego nadleśnictwa wyniosła 88.144,41 m³ w 2019 r., 84.078,55 m³ w 2020 r., 91.643,81 m³ w 2021 r., 95407,62 m³ w 2022 r., 96.229,9 m³ w 2023 r. oraz 51.585,03 m³ w I połowie 2024 r., w tym z powierzchni nieleśnych²⁷ – pozyskano odpowiednio: 315,32 m³, 108,35 m³, 8,59 m³, 28,58 m³,

²⁶ Oraz narastająco od 2021 r.

²⁷ Podstawą pozyskania drewna były decyzje Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (pozyskano 561,79 m³), decyzja Prezydenta Miasta Zielona Góra (pozyskano 2,29 m³) oraz zgoda nadleśnictwa na wycinkę drzew owocowych (pozyskano 0,2 m³).

70,20 m³ i 31,15 m³. Pozyskane w tym okresie drewno opałowe w ilości odpowiednio 5.343,70 m³, 6.329,49 m³, 4.253,87 m³, 8.176,58 m³, 8.606,81 m³ i 3.856,03 m³ stanowiło od 4,6% do 8,9% pozyskanego drewna ogółem.

Pozyskanie drewna (grubizny) w latach 2019-2023 wynosiło w użytkowaniu:

- rębny – 39.596,19 m³ i 23.755,24 m³ odpowiednio w latach 2019-2020 (okres obowiązywania PUL na lata 2011-2020) oraz 45.172,87 m³ i 47.520,91 m³ i 54.125,66 m³ odpowiednio w latach 2021-2023 (w okresie obowiązywania PUL na lata 2021-2030);
- przedrębny – odpowiednio: 42.365,55 m³ i 56.156,51 m³ (okres obowiązywania PUL na lata 2011-2020) oraz 40.936,12 m³ i 40.051,98 m³ i 35.910,18 m³ (w okresie obowiązywania PUL na lata 2021-2030).

(akta kontroli str. 58, 242-243)

Odnosnie rozbieżności w wielkości pozyskanego drewna pomiędzy poszczególnymi latami nadleśniczy wyjaśnił, że: *stosowaną praktyką jest aby te wartości rok do roku były do siebie zbliżone jednak zaistniałe różnice są dopuszczalne. [...] RDLP w Zielonej Górze corocznie uzgadnia z nadleśnictwami roczny rozmiar użytkowania z podziałem na użytki rębne i przedrębne. Uzgodnienia dokonywane są z niespełną rocznym wyprzedzeniem, tak aby uzgodniony zakres cięć rębnych i przedrębnych został w nadleśnictwach zlokalizowany w odpowiednich wydzieleniach, zgodnie z planem urządzenia lasu. [...] Dokonując uzgodnień przedstawiciel RDLP bierze pod uwagę 10-letnie etaty cięć określone w planach urządzenia lasu oraz dotychczasowe wykonanie planów gospodarczych. Podczas realizacji planu gospodarczego mają często miejsce nieprzewidziane okoliczności, które powodują zakłócenia w realizacji planów. Wynika to najczęściej ze zjawisk kłęskowych, co powoduje zwiększone wykonanie użytków przygodnych lub cięć sanitarnych, zmniejszając przy tym wykonanie powierzchni planowych, wahań na rynku drzewnym (nierealizowanie umów przez odbiorców drewna), co powoduje odstępianie od wykonania części powierzchni planowych, problemów z wyłonieniem usługodawców w zakresie pozyskania drewna lub niewywiązywanie się przez nich ze zobowiązań umownych, co powoduje niepełną realizację planu w danym roku, uzyskiwaniem większej niż zakładana w PUL wydajności cięć pielęgnacyjnych określonej wskaźnikiem m³/ha, co powoduje, że zakładana miąższość pozyskiwanego drewna jest zrealizowana na powierzchni mniejszej niż planowana, uzyskiwaniem mniejszej niż zakładana w PUL wydajności cięć w użytkowaniu rębnym, co powoduje, że pomimo właściwego zaawansowania powierzchniowego nie jest osiągnięta planowana miąższość grubizny.*

(akta kontroli str. 797-798)

Ogółem na koniec 2020 r. (koniec obowiązywania PUL na lata 2011-2020) pozyskano łącznie 802.063,23 m³ grubizny, co stanowiło 99,97 % planu, przy czym w użytkowaniu:

- rębny – pozyskano 412.933,72 m³ grubizny, co stanowiło 89% etatu obligatoryjnego cięć w użytkowaniu rębnym ustalonego w PUL (463.677 m³), pozostało do wykonania 50.743,28 m³;
- przedrębny – pozyskano 389.129,51 m³ grubizny, co stanowiło 114,9% etatu cięć użytkowaniu przedrębnym ustalonego w PUL (338.591 m³).

Z powyższego wynika, że pozyskanie drewna (grubizny) w użytkowaniu rębnym i przedrębnym nie było zgodne z wielkościami ustalonymi w PUL.

(akta kontroli str. 33-35, 240)

Nadleśniczy wyjaśnił, m.in. że: *PUL określa obligatoryjny etat cięć w użytkowaniu rębnym, wyrażony w ilości m³ grubizny netto, jednak dla użytkowania przedrębnego jest określany powierzchniowy etat cięć, wyrażony w hektarach, i orientacyjna*

miąższość do pozyskania, wyrażona w m³ grubizny netto.[...] Z uwagi na konieczność wykonania obligatoryjnego etatu powierzchniowego na użytkach przedrębnych, nadleśnictwo dążyło do jak największej realizacji tego etatu, jednocześnie pozyskując większą ilość grubizny od planowanej. Związane to było z dużą ilością cięć przygodnych (szkody od wiatrów, owadów, itp.) oraz zmianą technologii wykonania prac leśnych w latach 2011-2020 – mechanizacja prac wymusiła konieczność wykonywania szlaków zrywkowych i tym samym zwiększenia intensywności cięć w użytkowaniu przedrębnym. Aby nie przekroczyć ogólnej ilości grubizny netto do pozyskania określonej w PUL nadleśnictwo musiało zmniejszyć wielkość pozyskania na użytkach rębnych.

(akta kontroli str. 799)

Badanie w zakresie zgodności dokonywanej wycinki z planem urządzenia lasu²⁸ wykazało, że pozyskanie drewna na wszystkich pozycjach było zgodne ze wskazaniami gospodarczymi zawartymi w opisie taksacyjnym.

(akta kontroli str. 243-266, 378-381, 740-751)

Ponadto w zakresie pozyskania drewna ustalono, że:

- w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2021 r., tj. przez osiem miesięcy, pozyskano łącznie 62.687,8 m³ drewna (tj. 68,4% pozyskanego drewna ogółem w 2021 r.²⁹), podczas gdy nadleśnictwo nie posiadało zatwierdzonego planu urządzenia lasu. Pozyskiwanie drewna następowało w oparciu o projekt planu urządzenia lasu (opis w pkt. 3 wystąpienia);
- w okresie od 1 stycznia do 14 stycznia 2021 r., tj. przez dwa tygodnie, pozyskano łącznie 744,36 m³ drewna z obszarów objętych ochroną przyrodniczą Natura 2000 (tj. 18,3% drewna pozyskanego z obszarów Natura 2000 w okresie przed zatwierdzeniem PUL), pomimo iż nadleśnictwo nie posiadało (w formie postanowienia) uzgodnienia PUL na lata 2021-2030 z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim.

(akta kontroli str. 58, 239, 652-655, 690-692)

Odnośnie pozyskania drewna przy braku zatwierdzonego planu urządzenia lasu nadleśniczy wyjaśnił, że: *w zakresie prowadzenia działań na pierwszy rok były dokonane uzgodnienia z RDLP i z BULiGL, w zakresie użytkowania głównego i ujęte w zatwierdzonym planie. Plan był realizowany na podstawie wskazań gospodarczych zawartych w opisach taksacyjnych, bez obawy, że nastąpi niezgodność realizacyjna po zatwierdzeniu tego planu przez ministra właściwego do spraw środowiska. [...]*

Odnośnie pozyskania drewna przy braku uzgodnienia PUL na lata 2021-2030 z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim nadleśniczy wyjaśnił, że: *Ochrona na terenach obszarów Natura 2000 opiera się przede wszystkim na ograniczaniu działań mogących w znaczny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć na gatunki dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Obszarów sieci Natura 2000 nie należy postrzegać jako obszarów chronionych gdzie ochronie podlega całokształt zasobów i zjawisk przyrodniczych, ale jako obszary ochrony pewnych konkretnych elementów środowiska określanych mianem przedmiotów ochrony. [...] W miejscach pozyskania drewna (od 1 do 14 stycznia 2021) nie było ograniczeń w Programie Ochrony Przyrody i Prognozie wynikających z zaleceń bądź zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (dla Obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Odry PB080004, w którym*

²⁸ Badanie przeprowadzono na próbie dziesięciu oddziałów leśnych, na których prowadzono wycinkę w 2023 r., położonych w leśnictwie Dąbrowa.

²⁹ W 2021 r. pozyskano ogółem 91.643,8 m³ drewna.

w analizowanym okresie pozyskano drewno, istniał Plan zadań ochronnych z 13 lipca 2017 roku).

(akta kontroli str. 652-655, 690-692)

Nadleśnictwo nie weryfikowało wyników Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu w zakresie pozyskania grubizny z danymi nadleśnictwa.

(akta kontroli str. 696-699)

Nadleśniczy wyjaśnił, m.in., że: *Są to różne systemy zbierania informacji. Dane ze sprawozdawczości LP odzwierciedlają miąższość grubizny netto (bez kory) wynikającą z pomiarów pozyskanych sortymentów drzewnych. Jest to więc miąższość wynikowa, ustalona po pozyskaniu drewna. Natomiast inwentaryzacja WISL jest szacunkiem wykonanym metodą matematyczno-statystyczną na podstawie losowo rozmieszczonych kołowych powierzchni próbnych, gdzie określa się miąższość drzew, które w okresie między kolejnymi pomiarami zostały usunięte z powierzchni.*

(akta kontroli str. 696-699)

5. W okresie objętym kontrolą powierzchnia nadleśnictwa, w tym powierzchnia leśna ulegała zmianom, przy czym zwiększenie ww. powierzchni następowało w związku z przejściem w zarząd Lasów Państwowych gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa (opis w pkt. 6 wystąpienia), zakupem nieruchomości od osób fizycznych (opis w pkt. 6 wystąpienia) oraz w związku z pracami geodezyjnymi związanymi z przeklasyfikowaniem gruntów nieleśnych na grunty leśne. Zmniejszenie ww. powierzchni, w tym powierzchni lasów ochronnych nastąpiło natomiast wskutek przekazania nieruchomości w ramach realizacji inwestycji drogowych.

(akta kontroli str. 58, 268-269, 280-297)

W okresie objętym kontrolą w zakresie struktury wiekowej lasów:

- zwiększył się udział klas I i IV, tj. odpowiednio z 13,33% i 18,81% na koniec 2019 r. na 15,72% i 23,61% na koniec czerwca 2024 r.;
- zmniejszył się udział pozostałych klas (II, III, V, VI i st.), tj. odpowiednio z 11,77%, 23,47%, 15,60% i 17,02% na koniec 2019 r. na 10,30%, 19,13%, 14,35% i 16,88% na koniec czerwca 2024 r.;

natomiast w zakresie struktury gatunkowej lasów:

- zwiększył się udział lasów, w którym gatunkiem panującym były dąb i olcha, tj. odpowiednio z 9,52% i 3,93% na koniec 2019 r. do 10,32% i 4,11% na koniec czerwca 2024 r.;
- zmniejszył się udział lasów, w którym gatunkiem panującym była sosna, brzoza, świerk, akacja, tj. odpowiednio z 81,7%, 1,26%, 0,27% i 1,14% na koniec 2019 r. na 81,41%, 1,11%, 0,18% i 1,09% na koniec czerwca 2024 r.

(akta kontroli str. 58)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *działania podejmowane przez nadleśnictwo mające na celu m.in. zwiększanie różnorodności gatunkowej, przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na mieszane i inne, powodują zmniejszenie rzeczywistego udziału sosny w drzewostanach, co nie jest tożsame ze zmianą gatunku panującego. Rzeczywista powierzchnia tego gatunku wg stanu na dzień 31.12.2019 r., zgodnie z PUL na lata 2011-2020, wynosiła 12 628,23 ha i stanowiła 76,95% powierzchni leśnej, natomiast według bieżącego stanu powierzchnia ta wynosi 12 528,53 ha i stanowi 75,86% powierzchni leśnej. W związku z tym rzeczywista powierzchnia tego gatunku zmniejszyła się w analizowanym okresie o 99,70 ha. Warto podkreślić, że na terenie nadleśnictwa dominują siedliska borowe, które zajmują ok 75% powierzchni, co dodatkowo utrudnia realizację działań na rzecz zwiększania*

różnorodności gatunkowej. Na tych siedliskach, z uwagi na niskie wymagania w zakresie żyzności i dostępu do wody, wprowadzana jest głównie sosna. Nadleśnictwo wprowadza gatunki liściaste wszędzie tam, gdzie warunki siedliskowe to umożliwiają, jednak biorąc pod uwagę fakt, że siedliska lasowe, które są najbardziej optymalne dla gatunków liściastych, stanowią zaledwie 10% powierzchni, możliwości nadleśnictwa w tym zakresie są ograniczone.

(akta kontroli str. 694-696)

W latach 2019-2023 w związku z wystąpieniem uszkodzeń spowodowanych przez owady i ssaki wykonano zabiegi ochronne na powierzchni odpowiednio 37%, 69%, 79%, 80% i 89% powierzchni objętej ww. uszkodzeniami³⁰, przy czym w przypadku wystąpienia gatunku:

- cetyńce, chrabąszcze, kornik drukarz, opiętki, smolik znaczony, jeleniowate, kornik modrzewiowiec i kornik ostrozębny – zabiegi wykonywano w każdym roku ich wystąpienia (były to zabiegi mechaniczne, poza jednym wyjątkiem, tj. przeprowadzeniem w 2021 r. zabiegu chemicznego na powierzchni 45,45 ha objętej uszkodzeniami spowodowanymi przez chrabąszcza kasztanowca i majowego);
- przyplaszczek granatek, wyrzynnik dębowiec – zabiegi wykonano odpowiednio w dwóch spośród trzech oraz czterech spośród pięciu lat wystąpienia uszkodzeń (zabiegi mechaniczne);
- barczatka sosnówka, brudnica mniszka, chrabąszczowate (pędraki), piędzik przedzimek i inne miernikowce, zwójki dębowe, gryzonie, dzik, bóbr – nie wykonywano zabiegów ochronnych.

(akta kontroli str. 271-280, 699-700)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: nie zawsze wystąpienie uszkodzeń determinuje konieczność wykonania zabiegu ochronnego. Decyzja o zabiegach ochronnych jest zawsze gruntownie przeanalizowana i ograniczona do sytuacji koniecznych (w przypadku głównych szkodników lasów takich jak np. brudnica mniszka jest uprzednio konsultowana z ZOL i RDLP). Często decyzja o wykonaniu zabiegu podejmowana jest w ostatniej chwili, po przeanalizowaniu ewentualnego oporu środowiska, spasożytowania owadów, wpływu temperatury na stan faktycznego zagrożenia (tj. czy przyroda ograniczy populację szkodnika).

(akta kontroli str. 699-700)

Nadleśnictwo corocznie przekazywało Zespołowi Ochrony Lasu w Łopuchówku³¹ materiał z kontroli występowania szkodników liściożernych i szkodników korzeni w celu jego analizy pod kątem wystąpienia zagrożenia. W przypadku prognozowania:

- powierzchni zagrożonych przez szkodniki glebowe – po analizie dostarczonego przez nadleśnictwo materiału ZOL wskazał powierzchnię zagrożoną, tj. 1,73 ha w 2019 r., 0,33 ha w 2020 r. oraz 0,34 ha w 2021 r. oraz gatunek stanowiący zagrożenie, tj. chrabąszcze (pędraki i poczwarki). Wyniki analizy przeprowadzonej w latach 2022-2023 nie wykazały zagrożenia;
- zagrożenia drzewostanów sosnowych przez szkodniki liściożerne – po analizie dostarczonego przez nadleśnictwo materiału ZOL wskazał powierzchnię zagrożoną, tj. 350 ha w 2019 r., 50 ha w 2020 r., 50 ha w 2022 r. oraz 200 ha styczniu 2023 r. i 350 ha w listopadzie 2023 r. oraz gatunki stanowiące zagrożenie,

³⁰ Zabiegi ochronne przeprowadzono odpowiednio na powierzchni 462,5 ha, 477,8 ha, 615,5 ha, 263,2 ha i 320,4 ha podczas gdy uszkodzenia wystąpiły na powierzchni odpowiednio 1.244,4 ha, 691,3 ha, 777,4 ha, 328,9 ha, 359 ha.

³¹ Dalej: ZOL.

tj. boreczniki sosnowe, brudnica mniszka oraz barczatka sosnówka. W wyniku ostatniej z ww. analiz wykazano zagrożenie gatunkiem barczatka sosnówka na powierzchni 25 ha w stopniu silnym.

(akta kontroli str. 273-274,281-285)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *wskazane zagrożenie w stopniu silnym dotyczyło wyłącznie jednego wydzielania leśnego o powierzchni 11,15 ha, jednak metodyka prognozowania zagrożeń zakłada wykazywanie powierzchni w wielkości 25 ha, w związku z czym rzeczywista powierzchnia obszaru zagrożenia była niższa. Obszar objęty zagrożeniem był przez nadleśnictwo stale monitorowany w okresie wiosennym 2024 r., w celu stwierdzenia czy występuje zjawisko silnego żerowania gąsienic barczatki sosnówki. Zjawiska tego nie zaobserwowano, co może świadczyć o tym, że w okresie zimowym zaistniały czynniki naturalne, które skutecznie zredukowały populację barczatki sosnówki i tym samym brak był podstaw do przeprowadzenia oprysku chemicznego.*

(akta kontroli str. 800-801)

W związku z wystąpieniem organizmów szkodliwych w latach 2019-2024 (do 30 czerwca) pozyskano łącznie 57.919,27 m³ posuszu, w tym: 8.626,18 m³ w 2019 r., 16.611,8 m³ w 2020 r., 16.365,47 m³ w 2021 r., 6.565,55 m³ w 2022 r., 5.983,41 m³ w 2023 r. oraz 2.766,65 m³ w 2024 r. (do 30 czerwca).

(akta kontroli str. 440)

W ramach realizacji *Krajowego programu zwiększania lesistości kraju*³² nadleśnictwo podejmowało działania w celu zwiększenia powierzchni lasów, tj. podejmowano działania w celu przejęcia w zarząd LP gruntów przeznaczonych do zalesienia (opis w pkt. 6).

(akta kontroli str. 299-317, 814-815)

W obowiązujących w okresie objętym kontrolą planach urządzenia lasu nadleśnictwo nie posiadało gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesień. Natomiast w ramach podnoszenia produktywności siedlisk leśnych wykonywano podsadzenia produkcyjne bukowe (w PUL na lata 2011-2020 przewidziano ich wykonanie na powierzchni 15,75 ha – na koniec 2020 r. wykonanie wyniosło 99,1%, a w PUL na lata 2021-2030 przewidziano wykonanie na powierzchni 60,31 ha – na koniec I półrocza 2024 r. wykonanie wyniosło 82,7%).

(akta kontroli str. 33-38, 267)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *posadzenia produkcyjne mają na celu wprowadzenie gatunku liściastego (buk) w drzewostanach sosnowych, pod okapem drzewostanu i wytworzenie w ten sposób drugiego piętra w postaci gatunku liściastego. W przyszłości posadzenia produkcyjne będą stanowiły główny szkielet drzewostanów i tym samym udział gatunków liściastych ulegnie zwiększeniu.*

(akta kontroli str. 696)

6. W okresie objętym kontrolą nadleśnictwo przejęło w zarząd Lasów Państwowych grunty stanowiące własność Skarbu Państwa o łącznej powierzchni 5,0593 ha, w tym grunty o powierzchni:

³² Program opracowany przez Instytut Badawczy Leśnictwa na zlecenie Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa i zaakceptowany do realizacji przez Radę Ministrów w dniu 23 czerwca 1995 r., a następnie zmodyfikowany w r. 2002, którego głównym celem jest stworzenie warunków do zwiększenia lesistości Polski do 30% w r. 2020 i 33% w 2050 r., zapewnienie optymalnego przestrzennie-czasowego rozmieszczenia zalesień oraz ustalenie priorytetów ekologicznych i gospodarczych oraz preferencji zalesieniowych gmin.

- 5,0193 ha – decyzjami (z 5 czerwca 2019 r. i z 8 listopada 2022 r.) Prezydenta Miasta Zielona Góra w sprawie przekazania nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa – przeznaczone do zalesienia zgodnie z decyzjami o warunkach zabudowy;
- 0,04 ha – protokołem zdawczo-odbiorczym (z 31 marca 2022 r.) od Starosty Nowosolskiego – stanowiące las.

W księgach wieczystych prowadzonych dla ww. nieruchomości na wniosek nadleśnictwa dokonane zostały stosowne zmiany.

(akta kontroli str. 58, 286-296)

Ponadto w celu przejęcia w zarząd LP gruntów przeznaczonych do zalesienia, a stanowiących własność Skarbu Państwa, nadleśnictwo m.in.:

- wnioskiem z 7 czerwca 2023 r. zwróciło się do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Oddział Terenowy w Gorzowie Wielkopolskim³³ o wskazanie gruntów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa celem ich nieodpłatnego przekazania typując 67 nieruchomości (w części lub w całości porośniętych drzewami w wyniku naturalnej sukcesji) o łącznej powierzchni 65,4597 ha. W odpowiedzi z 4 sierpnia 2023 r. KOWR Filia w Zielonej Górze wskazał do przekazania dziewięć spośród ww. nieruchomości o łącznej powierzchni 2,6992 ha (4,1% powierzchni gruntów wskazanych we wniosku), przy czym do czasu zakończenia kontroli NIK żadna z ww. nieruchomości nie została przekazana³⁴;
- pismem z 25 października 2023 r. zwróciło się do KOWR o przekazanie informacji o wszystkich gruntach leśnych będących w zasobie KOWR celem wytypowania nieruchomości, które mogłyby zostać przekazane nadleśnictwu na mocy obowiązujących przepisów – do zakończenia czynności kontrolnych³⁵ nie uzyskano odpowiedzi;
- pismem z 26 marca 2024 r. złożyło wniosek o nieodpłatne przekazanie sześciu nieruchomości o łącznej powierzchni 3,9258 ha – do zakończenia czynności kontrolnych nie uzyskano odpowiedzi;
- pismami z 22 maja 2024 r., 29 lipca 2024 r. i 16 września 2024 r. zwróciło się m.in. z prośbą o informację na jakim etapie znajdują się ww. sprawy – do zakończenia czynności kontrolnych nie uzyskano odpowiedzi.

(akta kontroli str. 297-314, 814-815)

W okresie objętym kontrolą dokonano nabycia czterech nieruchomości o łącznej powierzchni 7,0807 ha od osób fizycznych, w tym z tytułu zakupu – trzy nieruchomości o łącznej powierzchni 7,08 ha³⁶ oraz z tytułu darowizny – nieruchomość o powierzchni 0,0104 ha³⁷. Żadna z powyższych nieruchomości nie została nabyta przez nadleśnictwo w wyniku zawiadomień od notariusza o prawie pierwokupu (opis poniżej).

Koszty zakupu ww. nieruchomości wyniosły 8,7 tys. zł w 2019 r. (średni koszt zakupu jednego hektara wyniósł 16,1 tys. zł) oraz 325 tys. zł w 2023 r. (średni koszt zakupu jednego hektara wyniósł 49,7 tys. zł).

(akta kontroli str. 59, 297)

³³ Dalej: KOWR.

³⁴ Z uwagi na trwające procedury związane z wydawaniem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu pozwalających na zalesienie – ostatnią decyzję w ww. sprawach wydano 18 lipca 2024 r.

³⁵ Tj. do dnia 23 września 2024 r..

³⁶ Akt notarialny z 4 września 2019 r. – zakup jednej nieruchomości o powierzchni 0,5407 ha oraz akt notarialny z 21 grudnia 2023 r. – zakup dwóch nieruchomości o łącznej powierzchni 6,54 ha.

³⁷ Akt notarialny z 11 stycznia 2024 r.

W latach 2019-2024 (do 30 czerwca) do nadleśnictwa wpłynęło łącznie 97 zawiadomień o możliwości skorzystania z prawa pierwokupu gruntów (art. 37a ust. 1 ustawy o lasach). W żadnym z ww. przypadków nadleśnictwo nie skorzystało z powyższego prawa, wskazując jako przyczynę: w 75 przypadkach – brak bezpośredniej przyległości do gruntów w zarządzie LP, w 10 przypadkach – w składzie gruntów grunty rolne bez miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu pozwalających na zalesienie, a w 12 przypadkach inne przyczyny (m.in. obciążenie hipoteką, zbycie części nieruchomości).

(akta kontroli str. 319)

Badanie dziesięciu spraw³⁸ dotyczących odmowy skorzystania przez nadleśnictwo z prawa pierwokupu, wykazało, że w dokumentacji każdej ze spraw znajdowała się mapa, na której zaznaczona została nieruchomość objęta prawem pierwokupu oraz wskazano przyczynę odmowy, w tym:

- w sześciu przypadkach brak było bezpośredniej przyległości do gruntów w zarządzie nadleśnictwa, co znajdowało odzwierciedlenie na załączonych mapach (grunty stanowiły enklawę wśród gruntów innych własności bądź znajdowały się w bliskiej odległości od gruntów w zarządzie LP, jednakże nie graniczyły bezpośrednio z gruntami LP);
- w czterech przypadkach grunty znajdowały się w bezpośrednim sąsiedztwie gruntów w zarządzie nadleśnictwa, przy czym:

- w jednym przypadku w księdze wieczystej nieruchomości ujawniono wpis roszczenia o przeniesienie własności;
- w jednym przypadku³⁹ nadleśnictwo odstąpiło od prawa pierwokupu z uwagi na to, iż grunt stanowiłby enklawę, podczas gdy grunt w zarządzie LP, do którego przylegał grunt objęty prawem pierwokupu również stanowił enklawę.

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Z uwagi na trudności związane z prowadzeniem gospodarki leśnej na tym terenie, w PUL na lata 2021-2030 wydzielenie 248y zostało wyłączone z użytkowania. Grunt ten stanowi ekosystem referencyjny (ER_4_KSY) i pełni funkcję ochronną (jako ostoja ksylobiontów). Nadleśnictwo uznało za bezzasadne nabywanie nieruchomości, na której nie będzie możliwe prowadzenie prawidłowej gospodarki leśnej, w związku z czym nie skorzystało z przysługującego prawa pierwokupu;*

- w pozostałych dwóch przypadkach⁴⁰, pomimo iż nabycie gruntu mogłoby zmniejszyć półenklawy gruntów obcej własności, nadleśnictwo odstąpiło od prawa pierwokupu z uwagi na to, iż w składzie gruntów znajdowały się także grunty rolne.

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *przedmiotowe nieruchomości nie były objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, w którym zostałyby oznaczone jako grunty leśne oraz nie miały wydanych decyzji o warunkach zabudowy na zalesienie. W takiej sytuacji nadleśnictwo nie miało pewności czy po nabyciu nieruchomości uzyska stosowną decyzję o warunkach zabudowy. Ustawodawca w art. 37a odnoszącym się do prawa pierwokupu w sposób jednoznaczny wskazuje, że Lasom Państwowym przysługuje prawo pierwokupu m. in. w stosunku do gruntu przeznaczonego do zalesienia, określonego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo*

³⁸ Dobór celowy kontrolera, w tym siedem nieruchomości o największej powierzchni.

³⁹ Dz. ew. 309/12 w bezpośrednim sąsiedztwie wydzielienia 248x w leśnictwie Kisielin (w PUL na lata 2021-2030 wydzielenie 248y).

⁴⁰ Dz. ew. 630, 631, 632 w bezpośrednim sąsiedztwie oddziału 44, 45, 47, 62 w leśnictwie Zabór oraz dz. ew. 361/4 w bezpośrednim sąsiedztwie oddz. 63c, 63d, 66 a w leśnictwie Wielobłota.

w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 27a ust. 1 pkt 2).

(akta kontroli str. 319-348, 801-802)

7. Nadleśnictwo w związku z opracowywaniem PUL na lata 2021-2030 nie składało do Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych wniosków o ustanowienie lasów jako ochronne, pomimo iż od 2015 r.⁴¹ wszystkie grunty leśne znajdujące się w zarządzie nadleśnictwa były położone w granicach administracyjnych miasta i w odległości do 10 km od jego granic, tj. spełniały przesłankę ustawową by mogły zostać uznane za ochronne (art. 15 ust. 7 pkt a ustawy o lasach).

Nadleśniczy wskazał, że na posiedzeniu komisji założeń planu w sprawie opracowania PUL na lata 2021-2030 w zakresie lasów ochronnych⁴²:

- przyjęto zasięg i lokalizację lasów ochronnych według Zarządzenia nr 137 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 16 października 1997 r.;
- uznano, że powiększenie miasta obejmujące duże areale lasów gospodarczych nie było faktycznym powiększeniem obszaru zurbanizowanego, a jedynie wyznaczeniem nowych szerszych granic miasta i nie spowodowało automatycznej zmiany funkcji lasów, które w sposób faktyczny nie zmieniły swojego charakteru.

(akta kontroli str. 43-44, 58, 60-99, 316-318, 361)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *obecni podczas posiedzenia komisji założeń planu przedstawiciele samorządów i strony społecznej nie wnieśli zastrzeżeń do tego ustalenia. Ponadto protokoły z posiedzeń zostały upublicznione na stronie BIP RDLP w Zielonej Górze i w siedzibach nadleśnictw, a społeczeństwo zostało poinformowane ogłoszeniem w Gazecie Lubuskiej i w mediach społecznościowych o możliwości składania uwag i zastrzeżeń do protokołów, w terminie 21 dni od publikacji ogłoszenia. W tej kwestii nie zostały zgłoszone żadne uwagi. W przypadku lasów ochronnych stanowiących otulinę miast ich rola sprowadza się przede wszystkim do stanowienia naturalnej bariery przed rozwojem miejskim w kierunku obszarów leśnych, stanowienia elementu zieleni wysokiej będącej elementem poprawy jakości powietrza, poprzez absorpcję zanieczyszczeń atmosferycznych i produkcję tlenu, oferowania miejsc do rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców miast poprawiając ich jakość życia poprzez kontakt z naturą, aktywność fizyczną i odpoczynek, kształtowanie estetyki i jakości krajobrazu miejskiego. Dotychczasowy areal lasów, stanowiący otulinę o szerokości 10 km wokół granic starego miasta Zielona Góra, w dalszym ciągu zapewnia realizację ww. funkcji ochronnych.*

(akta kontroli str. 43-44, 661-663)

8. Na podstawie § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów, obszar całego nadleśnictwa został zaliczony do I kategorii zagrożenia pożarowego.

W okresie objętym kontrolą na terenie nadleśnictwa miało miejsce 70 pożarów, a przeciętna wielkość pożaru wynosiła 0,18 ha w 2019 r., 0,12 ha w 2020 r., 0,02 ha w 2021 r., 0,09 ha w 2022 r., 0,05 ha w 2023 r. i 0,06 ha w I połowie 2024 r.

(akta kontroli str. 58, 357-360)

W nadleśnictwie opracowano dokument pn. „Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru lasu dla Nadleśnictwa Przytok”, który zawierał elementy określone

⁴¹ Tj. od 1 stycznia 2015 r. w wyniku połączenia Miasta Zielona Góra z Gminą Zielona Góra.

⁴² Protokół z posiedzenia ww. komisji z 2 października 2018 r.

w zasadach opracowania *Sposobów postępowania na wypadek powstania pożaru lasu* stanowiących załącznik nr 8 do *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*.

Opracowany dokument był corocznie aktualizowany, a do dnia 31 marca każdego roku uzgodniony z właściwą terenowo komendą Państwowej Straży Pożarnej, tj. Komendą Miejską w Zielonej Górze oraz Komendą Powiatową w Nowej Soli, co stanowiło spełnienie wymogu określonego w pkt. 4.11.4. ww. instrukcji.

(akta kontroli str. 349-356)

Na terenie nadleśnictwa wyznaczono 32 punkty czerpania wody, które wskazano w opracowanym dokumencie wraz z określeniem ich lokalizacji, sposobu poboru wody oraz ich pojemności (wydajności), przy czym 10 z ww. źródeł wody znajdowało się na gruntach będących w zarządzie nadleśnictwa, a pozostałe 22 na innych gruntach.

Na całym obszarze nadleśnictwa został spełniony warunek zapewnienia najbliższego stanowiska czerpania wody w terenie o promieniu nieprzekraczającym 3 km w lasach I kategorii zagrożenia pożarowego, który został określony w § 39 ust. 15 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów⁴³.

(akta kontroli str. 349-356, 376)

Oględziny⁴⁴ trzech źródeł wody do celów przeciwpożarowych⁴⁵ wykazały, że:

- nadleśnictwo zapewniło odpowiedni zapas wody w zbiornikach (dwa zbiorniki metalowe o pojemności 50 m³);
- przy każdym punkcie czerpania wody zapewniono stanowisko do jej czerpania wraz z dojazdem i placem manewrowym;
- ujęcia oznakowano tabliczkami „Punkt czerpania wody” oraz „Przeciwpożarowe stanowisko czerpania wody”;
- dojazdy do ujęć wody oznaczono tabliczkami „Do punktu czerpania wody”;
- w przypadku ujęcia wody będącego stawem została umieszczona tabliczka „Teren prywatny”.

(akta kontroli str. 378-381, 792)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Tablica z napisem „teren prywatny” została przez dzierżawcę umieszczona za zgodą nadleśnictwa. Dzierżawca zgłaszał do nadleśnictwa problem z nielegalnym korzystaniem ze zbiornika przez okolicznych mieszkańców, którzy dodatkowo zaśmiecali obszar wokół zbiornika. Z uwagi na ryzyko dewastacji zbiornika, który jest siedliskiem gatunku objętego ochroną ścisłą nadleśnictwo wyraziło zgodę na nietrwałe ogrodzenie zbiornika i umieszczenie tablicy informacyjnej. Umieszczenie tablicy oraz ogrodzenie nieruchomości na dzień dzisiejszy skutecznie rozwiązało ten problem.*

(akta kontroli str. 792)

W umowie⁴⁶, której przedmiotem było oddanie w dzierżawę (w celu prowadzenia gospodarki rybackiej) ww. stawu będącego źródłem wody do celów

⁴³ Dz. U. 2023 r. poz. 822.

⁴⁴ Przeprowadzone 6 września 2024 r.

⁴⁵ Źródła wody na terenach w zarządzie nadleśnictwa: ujęcie nr 8 zlokalizowane przy przecięciu dojazdów pożarowych 6 i 13 na terenie leśnictwa Przytok (oddział 154f), tj. dwa zbiorniki metalowe o łącznej pojemności 50 m³, ujęcie nr 35 zlokalizowane przy dojeździe pożarowym nr 9 i 10 na terenie leśnictwa Czarna (oddział 97f), tj. jezioro o pojemności określonej w wykazie punktów czerpania wody na 50 tys. m³ oraz ujęcie nr 14 zlokalizowane przy drodze powiatowej z Zielonej Góry do Ochli na terenie leśnictwa Kiełpin (oddział 259b), tj. staw o pojemności określonej w wykazie punktów czerpania wody na 500 m³.

⁴⁶ Umowa dzierżawy nr 2217-UD-2019 z 11 stycznia 2019 r. wraz w aneksami.

przeciwpożarowych, nie zawarto informacji, że pełni on funkcję przeciwpożarową oraz m.in. nie wyszczególniono obowiązków dzierżawcy wynikających z ww. funkcji, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 382-391, 790-791, 804)

W nadleśnictwie opracowano dokument pn. „Projekt docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Przytok”, który zawierał m.in. opis przebiegu i stanu technicznego dróg leśnych stanowiących dojazdy pożarowe, przy czym nie dochowano terminu na jego wykonanie określonego w § 3 ust. 2 pkt 1 zarządzenia nr 28 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia *Instrukcji wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa*, a ponadto opracowany dokument zawierał częściowo nierzetelne dane w zakresie dojazdów pożarowych, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 392-426, 664-686)

Dojazdy pożarowe na terenie nadleśnictwa liczyły łącznie 117,96 km (według PUL na lata 2011-2020) i 107,96 km (według PUL na lata 2021-2030). W okresie objętym kontrolą nadleśnictwo realizowało zadania w zakresie właściwego utrzymania stanu dojazdów pożarowych, w tym poprzez:

- realizację dwóch zadań inwestycyjnych, tj. w latach 2018-2020 zadania polegającego na budowie dojazdu pożarowego nr 5 o długości 3,4 km w leśnictwie Zabór oraz w latach 2021-2024⁴⁷ zadania polegającego na przebudowie dojazdu pożarowego nr 12 o długości 3,3 km w leśnictwie Czarna – koszty ww. zadań wyniosły odpowiednio 2.590 tys. zł oraz 3.850 tys. zł;
- przeprowadzenie 10 zadań remontowych, tj. w latach 2019-2022 zadań remontowych dojazdów pożarowych w leśnictwach Racula, Wieloblota, Dąbrowa, Zatonie, Bobrowniki, Zabór i Czarna o łącznej długości 30 km⁴⁸ – koszty ww. zadań wyniosły 1.780,3 tys. zł;
- bieżące utrzymanie i prace konserwacyjne pozostałych dojazdów pożarowych – koszty ww. prac wyniosły średniorocznie 141,6 tys. zł.

(akta kontroli str. 59, 159, 437-438)

Ponadto nadleśnictwo w okresie objętym kontrolą dofinansowało stan dróg lokalnych, tj. partycypowało w kosztach zadań realizowanych przez trzy jednostki samorządu terytorialnego, tj. Gminę Otyń⁴⁹, Gminę Zabór⁵⁰ oraz Miasto Zielona Góra⁵¹.

(akta kontroli str. 439)

Oględziny dojazdów pożarowych na terenie nadleśnictwa⁵² wykazały, że wszystkie dojazdy były przejezdne i nie posiadały ubytków w nawierzchni.

(akta kontroli str. 378-381)

⁴⁷ Planowane zakończenie prac 30 września 2024 r.

⁴⁸ Tj. w 2019 r. dojazdu pożarowego nr 11 (0,6 km) w leśnictwie Racula, w 2020 r. dojazdu pożarowego nr 6 (3,6 km) w leśnictwie Wieloblota, w 2022 r. dojazdów nr 1 i 2 (łącznie 6,1 km) w leśnictwie Dąbrowa, dojazdów nr 11 i 13 (łącznie 3,5 km) w leśnictwie Zatonie i dojazdu nr 14 (4,8 km) w leśnictwie Bobrowniki oraz w 2022 r. dojazdu nr 7 (1,9 km) w leśnictwie Zabór i dojazdów nr 10 i 12 (łącznie 9,5 km) w leśnictwie Czarna.

⁴⁹ Dofinansowanie w wysokości 200 tys. zł, tj. 40% wartości zadania pn. Naprawa drogi gminnej nr 0040004F ul. Wiśniowej oraz 200 tys. zł, tj. 78% wartości zadania pn. Budowa drogi dojazdowej do obszarów leśnych w miejscowości Otyń.

⁵⁰ Dofinansowanie w wysokości 137,5 tys. z, tj. 5% wartości zadania pn. Budowa dróg – ul. Piaskowej, ul. Słonecznej oraz ul. Gajowej w miejscowości Przytok, Gmina Zabór.

⁵¹ Dofinansowanie w wysokości 471,7 tys. zł, tj. 26% wartości zadania pn. Modernizacja drogi powiatowej nr 1029F od km1+908 do km 4+816,20.

⁵² Oględzinami objęto sześć dojazdów pożarowych (nr 1, 2, 6, 10, 12, 15).

W nadleśnictwie zostały spełnione prawie dla całej powierzchni nadleśnictwa wymagania dotyczące odległości dojazdów pożarowych od lasu określone w § 8 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów. Wyjątkiem były fragmenty oddziałów leśnych o łącznej powierzchni ok. 19 ha, tj. 0,11% powierzchni nadleśnictwa, w większości zlokalizowanych na terenach wzdłuż rzeki Odra⁵³.

(akta kontroli str. 377, 436, 809)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *stopień pokrycia drogami uwzględnia wyłączenie dojazdu pożarowe oraz drogi publiczne, natomiast w zasobach gmin znajdują się również drogi o charakterze dróg wewnętrznych, które są wykorzystywane na potrzeby zabezpieczenia przeciwpożarowego. Takie drogi stanowią uzupełnienie sieci dróg, jednak nie są wykazywane w analizie pokrycia terenu. Dla większości wskazanych fragmentów dojazd odbywa się właśnie takimi drogami wewnętrznymi. Nadleśnictwo wskazuje, że PUL został pozytywnie uzgodniony z miejscowym Wojewódzkim Komendantem Państwowej Straży Pożarnej pod kątem zabezpieczenia przeciwpożarowego, w tym m. in. pokrycia terenu siecią dróg umożliwiających prowadzenie akcji gaśniczych. Nadleśnictwo nie jest organem kompetentnym w zakresie opiniowania PUL pod kątem ochrony przeciwpożarowej w związku z czym pozytywne uzgodnienie Wojewódzkiego Komendanta PSP jest dla nadleśnictwa wiążące.*

(akta kontroli str. 799-800)

9. W okresie objętym kontrolą nadleśnictwo:

- w ramach bieżącej działalności podejmowało działania w zakresie adaptacji lasów do zmian klimatycznych (opis w pkt. 2 wystąpienia) oraz w celu łagodzenia skutków zjawisk ekstremalnych, w tym w szczególności takie jak: prognozowanie zagrożenia od owadów, inwentaryzowanie szkód od czynników abiotycznych, prognozowanie zagrożenia ppoż. w czasie trwania akcji bezpośredniej w ochronie przeciwpożarowej lasu, wykrywanie, dogaszanie i dozorowanie pożarów, coroczne lustrowanie drzewostanów o szczególnych walorach przyrodniczych, coroczne dokonywanie oceny stanu drzewostanów poprzez inwentaryzację lotniczą drzew zamartwych i zamierających, przeglądy drzew niebezpiecznych stanowiących potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa powszechnego oraz bieżące monitorowanie wpływu realizacji planu urządzenia lasu na środowisko;
- nie realizowało zadań/projektów w zakresie adaptacji lasów do zmian klimatycznych z udziałem środków zewnętrznych, pomimo iż w latach 2019-2024 możliwy był udział w programach w ww. zakresie.

(akta kontroli str. 123-126, 131-134, 140-232, 378-379)

Nadleśniczy wyjaśnił, że w przypadku programu pn.:

- *Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnych na terenach nizinnych* – na terenie nadleśnictwa nie występują ciekły będące w zarządzie nadleśnictwa, które utrzymują wodę przez okres całego roku, co uniemożliwia uzyskanie efektów wymaganych w projekcie;
- *Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych* – zakres projektu obejmował wykonanie działań – najlepszych praktyk w ochronie gatunków i siedlisk, zgodnie z zapisami planów zadań ochronnych, planów ochrony oraz planów urządzenia lasu sporządzonych dla obszarów Natura 2000. W planach

⁵³ Braki pokrycia terenu w sieci dróg występują w oddz. 1, 13-17, 40, 47, 50-51, 61-67, 71-75, 91-92, 172, 200 w obrębie Przytok oraz oddz. 1, 40, 48, 59, 87, 115-116, 119-120, 149-150, 173, 176, 177, 240, 249-250, 293 w obrębie Otyń.

obejmujących obszary znajdujące się na terenie gruntów w zarządzie nadleśnictwa zaplanowane zadania polegają jedynie na ograniczeniu prowadzenia gospodarki leśnej oraz monitorowaniu stanu obiektów chronionych, a w związku z powyższym zadania realizowane przez nadleśnictwo nie wpisują się w cele jakie są oczekiwane w ramach realizacji programu;

- *Kompleksowy projekt lasów i leśnictwa do zmian klimatu – zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczenie skutków związanych z pożarami lasów* – w ramach przedmiotowego projektu nadleśnictwo zgłosiło trzy zadania, tj.: 1) Zakup urządzeń wspierających system ratowniczo-gaśniczy (tj. zakup GPS geodezyjnego z tabletem oraz zakup zwiadła elektrycznego do agregatu gaśniczego do samochodu patrolowo-gaśniczego Ford Ranger), 2) Przebudowa urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów (tj. przebudowa dojazdów pożarowych nr 4 i 13 w leśnictwie Przytok oraz dojazdu pożarowego nr 5 w leśnictwie Bobrowniki), 3) Doprowadzenie przyłącza energetycznego do przeciwpożarowej dostrzegalni obserwacyjnej „Niedoradz”, jednakże wszystkie zadania zgłoszone przez nadleśnictwo uzyskały niski priorytet i zostały wpisane na listę rezerwową⁵⁴. W ramach ww. programu (jego poprzedniej edycji) nadleśnictwo w 2018 r. zakupiło samochód patrolowo-gaśniczy⁵⁵ dla celów ochrony lasów przed pożarami (opis w pkt. 2 wystąpienia;
- *Las energii* (projekt termomodernizacji budynków PGL LP) – nie stwierdzono potrzeb w ww. zakresie;
- *Leśne Gospodarstwa Węglowe* – nadleśnictwo nie zostało wytypowane do realizacji projektu przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych (Zarządzenie nr 67 z dnia 14 września 2018 r. w sprawie realizacji projektu rozwojowego pod nazwą „Leśne Gospodarstwa Węglowe”).

(akta kontroli str. 131-134)

W okresie objętym kontrolą (tj. w 2024 r.) nadleśnictwo realizowało natomiast zadanie w ramach *Programu Regionalnego Wsparcia Edukacji Ekologicznej w obszarze Czyste powietrze – przeciwdziałanie emisjom*⁵⁶ pn. *Rowerowy Przytok – promocja ekologicznego transportu rowerowego wśród mieszkańców miasta Zielona Góra i okolic*, którego celem było uświadomienie mieszkańców aglomeracji zielonogórskiej, że rower jest zeroemisyjnym środkiem transportu, a jego codzienne użytkowanie ma bezpośredni wpływ na ochronę powietrza, łagodzenie zmian klimatycznych oraz dobrostan mieszkańców.

(akta kontroli str. 134, 442-464)

Nadleśnictwo w okresie objętym kontrolą nie otrzymywało dotacji celowych z budżetu państwa na podstawie art. 54 ustawy o lasach na zadania zlecone przez administrację rządową.

(akta kontroli str. 135)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *w analizowanym okresie nadleśnictwo mogło ubiegać się o sfinansowanie inwestycji leśnych i zadrzewieniowych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej związanych m.in. z: zalesieniem gruntów rolnych, tworzeniem zadrzewień śródpolnych, zakładaniem systemów rolno-leśnych, zwiększania bioróżnorodności lasów prywatnych. Niemniej jednak nadleśnictwo nie składało wniosków o dofinansowanie z uwagi na brak potencjalnych beneficjentów,*

⁵⁴ Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych wskazało, że na podstawie zgłoszeń przesłanych przez jednostki oraz po wskazaniu przez Dyrektorów RDLP priorytetu dla części z nich, wspólnie z Wydziałem Ochrony Lasu DGLP zakwalifikowano do realizacji tylko część zadań, a pozostałe działania, które nie zostały zakwalifikowane do projektu, zostały umieszczone na liście rezerwowej z uwagi na ograniczenia finansowe.

⁵⁵ Protokół odbioru z 6 lutego 2018 r.

⁵⁶ Według wniosku o dofinansowanie zadania (aktualizacja wniosku z 2 września 2024 r.)

którzy realizowaliby ww. zadania związane z powiększaniem zasobów leśnych kraju oraz realizacją celów środowiskowych i klimatycznych. Z uwagi na lokalizację nadleśnictwa, tj. bliskość dużego miasta, dużo bardziej atrakcyjne dla prywatnych właścicieli nieruchomości rolnych jest przeznaczenie gruntów pod zabudowę mieszkaniową.

(akta kontroli str.135-136)

10. Badanie dokumentacji nadleśnictwa⁵⁷ wykazało, że nadleśnictwo realizowało wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej określone w rozporządzeniu Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej⁵⁸, tj.:

- każdy leśniczy nie wcześniej niż 6 dni przed wystawieniem zlecenia do wykonawcy przeprowadzał lustrację terenową mającą na celu wykrycie stanowisk lęgowych ptaków oraz stanowisk gatunków chronionych. Fakt przeprowadzenia lustracji i jej wyniki odnotowane zostały w ww. zleceniu;
- comiesięcznie inżynier nadzoru dokonywał kontroli realizacji zapisów ww. rozporządzenia, tj. przeprowadzał weryfikację wizji terenowych przeprowadzanych przez leśniczych na pozycjach objętych planem cięć – w badanym okresie przeprowadzono kontrole 50% pozycji;
- we wszystkich przypadkach wyniki ww. kontroli potwierdziły ustalenia leśniczych w zakresie występowania drzew dziuplastych i ekologicznych oraz ich prawidłowe oznakowanie, pozostawiania kęp ekologicznych i przestoi oraz zachowanie bufora przy ciekach wodnych;
- lokalizacja drzew dziuplastych i ekologicznych, kęp ekologicznych oraz przestoi odnotowana była na szkicach cięć odnowieniowych.

(akta kontroli str. 378-381, 704-784)

11. W okresie objętym kontrolą w rejestrze skarg i wniosków prowadzonym przez nadleśnictwo zarejestrowano sześć spraw (trzy sprawy w 2019 r. i trzy sprawy w 2020 r.), w tym:

- w jednym przypadku (wniosek w sprawie wycinki drzew) pismo zostało wycofane;
- w czterech przypadkach (skarga w sprawie pozostawiania śmieci w miejscu wycinki drzew, skarga na ruch pojazdów, wniosek o usunięcie szkody powstałej przy wycinie drzewa oraz wniosek o podjęcie działań zapobiegających zaśmiecaniu terenów leśnych) sprawy załatwiono pozytywnie;
- w jednym przypadku (skarga na odstąpienie przez nadleśnictwo od umowy sprzedaży drewna z uwagi na nieodebranie przez kupującego drewna w terminie) sprawę załatwiono negatywnie.

(akta kontroli str. 824)

W nadleśnictwie były prowadzone kontrole z zakresu zadań objętych niniejszą kontrolą NIK, w tym:

wewnętrzne – m.in. w zakresie prawidłowości:

⁵⁷ Badaniem objęto wszystkie sprawy dotyczące zrębów zupełnych przeprowadzonych w I półroczu 2024 r. (61 adresów leśnych).

⁵⁸ Dz. U. poz. 672 (weszło w życie z dniem 26 kwietnia 2023 r.).

- zagospodarowania pierwotnych ognisk gradacyjnych – kontrola wykazała zgodność działań nadleśnictwa z wyznaczonym programem⁵⁹ oraz wiele pozytywnych efektów podjętych działań⁶⁰;
 - wykonania oceny upraw oraz działań zmierzających do uzyskania odnowienia naturalnego – pozytywnie oceniono systematyczne i udokumentowane monitorowanie upraw przed oceną definitywną oraz intensywne i skuteczne działania podejmowane przez nadleśnictwo w kierunku inicjowania obsiewu naturalnego na pozycjach rębnych;
 - szacowania szkód wyrządzonych przez zwierzynę w uprawach i młodnikach oraz zasadności i skuteczności grodzień – ustalono znajomość aktualnych zasad postępowania, co do sposobu szacowania szkód od zwierzyny;
 - wykonania pielęgnowania upraw i młodników – ustalono, że wszystkie zabiegi zaplanowano i zrealizowano zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie wytycznymi;
 - prowadzenia monitoringu wpływu realizacji planu urządzenia lasu na środowisko – stwierdzono, że realizacja planu urządzenia lasu dla nadleśnictwa, w okresie monitoringu nie wpłynęła negatywnie na środowisko przyrodnicze nadleśnictwa;
- oraz zewnętrzne – w szczególności czynności kontrolno-rozpoznawcze Państwowej Straży Pożarnej⁶¹, m.in. w zakresie:
- oceny punktów czerpania wody i dróg dojazdowych do tych punktów – nie formułowano zaleceń;
 - dojazdów pożarowych - nieprawidłowości sformułowano w przypadku dwóch dojazdów pożarowych, tj. nr 9 i nr 12 (stwierdzono fragmentarycznie uszkodzoną nawierzchnię drogi).

W przypadku dojazdu nr 12 w wyniku czynności kontrolno-rozpoznawczych przeprowadzonych 30 marca 2021 r. Komendant Miejski PSP w Zielonej Górze nakazał⁶² nadleśnictwu wykonanie w terminie do 31 grudnia 2022 r. obowiązku polegającego na zapewnieniu utrzymania drogi leśnej nr 12 w leśnictwie Czarna, wykorzystywanej jako dojazd pożarowy, w sposób zapewniający jej przejezdność, przy czym termin zakończenia zadania inwestycyjnego⁶³ obejmującego przebudowę ww. dojazdu pożarowego (opis w pkt. 8 wystąpienia) zaplanowano⁶⁴ na 30 września 2024 r.

(akta kontroli str. 197, 469-524)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *po wykonaniu zadań ujętych w protokole nr 6⁶⁵, w dniu 30.12.2022 r. wykonawca zgłosił gotowość do odbioru komisijnego częściowego robót, które przeprowadzono w dniu 05.01.2023 r. W trakcie odbioru częściowego komisja zapoznała się z dokumentacją wykonanych prac przez wykonawcę. Stwierdzono że roboty budowlane zostały wykonane w sposób właściwy pod względem technicznym, z odpowiednich materiałów bez usterek i wad. Sporządzona dokumentacja fotograficzna jako integralna część do protokołu odbioru robót*

⁵⁹ Pn. „Zasady kompleksowego zagospodarowania drzewostanów w pierwotnych ogniskach gradacyjnych”.

⁶⁰ M.in. wprowadzenie drugiego piętra w latach 2013-2021 na powierzchni 2,5 ha, wprowadzenie 15 ha podszytów, wywieszenie budek lęgowych, czyszczenie istniejących budek.

⁶¹ Przeprowadzane przez Komendę Powiatową PSP w Nowej Soli (cztery razy) oraz Komendę Miejską PSP w Zielonej Górze (osiem razy).

⁶² Decyzją nr PZ.5584.32.2021.DR z 24 maja 2021 r.

⁶³ Zadanie pn. *Przebudowa DP nr 12 w leśnictwie Czarna*; pozwolenie na budowę drogi leśnej – decyzja nr 56/2022 Starosty Nowosolskiego z 2 lutego 2022 r. (znak sprawy: AB.6740.1010.2021.AF).

⁶⁴ Według aneksu nr 7 z 11 czerwca 2024 r. do porozumienia nr 0291.2022.03 zawartego 20 kwietnia 2022 r. z wykonawcą robót budowlanych,

⁶⁵ Przypis kontrolera: protokół nr 6 z odbioru robót zanikowych od dnia 07.12.2022 r. do 23.12.2022 r. wykonawca wykonał podbudowę z kruszywa łamanego o gr. 0-63mm na kilometrażu od 0+380,00 do 2+000,00.

częściowych potwierdza wykonanie zakresu ww. przez wykonawcę a przedmiotowa nawierzchnia została wzmocniona, ustabilizowana oraz wysypana kruszywem, szerokość przygotowanej nawierzchni bez mijanek wynosi 370 cm, natomiast szerokość nawierzchni z mijankami 680 cm co pozwalało na swobodne manewrowanie ciężkimi samochodami i sprzętem gaśniczym, a fragmentaryczne uszkodzenia drogi zostały usunięte. Stan wybudowanej drogi na dzień 23.12.2022 r. pozwalał na bezpieczne korzystanie z drogi leśnej przez służby ratowniczo-gaśnicze PSP i OSP w momencie wystąpienia zagrożenia pożarowego dla obszarów leśnych będących w jej otoczeniu. Tym samym nie było potrzeby prolongaty terminu wykonania przedmiotowej decyzji.

(akta kontroli str. 657-660)

Po przeprowadzeniu czynności kontrolno-rozpoznawczych 25 czerwca 2024 r. Komenda Miejska PSP w Zielonej Górze nie wniosła uwag w zakresie przejezdności ww. dojazdu⁶⁶.

Oględziny ww. dojazdu pożarowego przeprowadzone 6 września 2024 r. wykazały, że dojazd był przejezdny, a przy oddziale 158 trwały prace budowlane⁶⁷.

(akta kontroli str. 518-521, 378-381)

Z badanej dokumentacji nadleśnictwa, oświadczenia kierownika budowy oraz wyjaśnień nadleśniczego wynikało, że w trakcie robót budowlanych ww. dojazd był użytkowany do wywozu drewna, bez uprzedniego dopełnienia obowiązków związanych z oddaniem drogi (obiektu budowlanego) do użytkowania, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 378-381, 752-760, 796-797, 806)

12. Na stronie BIP nadleśnictwa został opublikowany wykaz dokumentów zawierających informacje o środowisku i jego ochronie, tj. informacje związane z PUL na lata 2011-2020 na archiwalnej stronie nadleśnictwa⁶⁸, a informacje związane z PUL na lata 2021-2030 na aktualnej stronie nadleśnictwa⁶⁹ wraz ze wskazaniem adresu elektronicznego zawierającego odnośnik do każdego z udostępnionych dokumentów, w tym do: PUL⁷⁰, programu ochrony przyrody⁷¹ oraz prognozy oddziaływania na środowisko⁷².

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Szkolenie dla wszystkich pracowników nadleśnictwa z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu (w szkoleniu uczestniczyło 40 osób⁷³) zorganizowano 17 kwietnia 2024 r., tj. dopiero po upływie 21 miesięcy od wprowadzenia zmian w przepisach w związku z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 lipca 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów⁷⁴, które weszło w życie z dniem 17 sierpnia 2022 r., podczas gdy stosownie

⁶⁶ Protokół kontroli z 25 czerwca 2024 r.

⁶⁷ Tj. przy wyjeździe z dojazdu na drogę powiatową.

⁶⁸ https://bip2.lasy.gov.pl/pl/bip/dg/rdlp Zielona Gora/nadl_przytok/dokumenty_o_srodowisku [dostęp 3-09-2024 r.]

⁶⁹ <https://www.gov.pl/web/nadlesnictwo-przytok/wykaz-dokumentow-zawierajacych-informacje-o-srodowisku> [dostęp 3-09-2024 r.]

⁷⁰ <https://www.gov.pl/web/nadlesnictwo-przytok/plan-urzedzenia-lasu> [dostęp 3-09-2024 r.]

⁷¹ Jw.

⁷² <https://www.gov.pl/web/nadlesnictwo-przytok/ochrona-przyrody> [dostęp 3-09-2024 r.]

⁷³ Pozostałych pięć osób, nieobecnych na naradzie, odbyło szkolenie w dniu 4 czerwca 2024 r.

⁷⁴ Dz. U. poz. 1620.

do punktu 2.6.1. *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*⁷⁵ szkolenie z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu winno być powtórzone przy zmianie przepisów.

(akta kontroli str. 45-56, 100-119, 651-652, 819-823)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: biorąc pod uwagę, że corocznie z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu są szkolone osoby biorące bezpośredni udział w akcjach gaśniczych oraz to, że wszyscy pracownicy biorący udział w szkoleniach w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (wstępnych, okresowych, przy instruktażach stanowiskowych) są szkoleni również z przepisów ochrony przeciwpożarowej, nadleśnictwo nie zorganizowało szkolenia po ukazaniu się rozporządzenia.

(akta kontroli str. 651-652)

Punkt 2.6.1. *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu* stanowi, iż szkoleniem z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu powinni zostać objęci wszyscy pracownicy nadleśnictwa, podczas gdy w szkoleniach dla osób biorących bezpośredni udział w akcjach gaśniczych uczestniczyło: 15 marca 2023 r. (zorganizowanym niespełna osiem miesięcy od zmiany przepisów) – czterech pracowników nadleśnictwa i 13 marca 2024 r. (zorganizowanym 20 miesięcy od zmiany przepisów) – sześciu pracowników nadleśnictwa. Natomiast w szkoleniach z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy (wstępnych i okresowych) w latach 2023-2024 uczestniczyło odpowiednio 16 i 13 pracowników.

(akta kontroli str. 45-56, 100-119, 817-823)

2. W umowie⁷⁶, której przedmiotem było oddanie w dzierżawę (w celu prowadzenia gospodarki rybackiej) stawu (zbiornika) będącego źródłem wody do celów przeciwpożarowych (punkt czerpania wody nr 14)⁷⁷, nie zawarto informacji, że jedną z jego funkcji jest funkcja przeciwpożarowa oraz zapisów dotyczących obowiązków dzierżawcy w sytuacji prowadzenia akcji gaśniczych, tj. udostępnienia zbiornika do poboru wody w celach przeciwpożarowych, a także postanowień dotyczących rezygnacji z uprawnienia do dochodzenia roszczeń/odszkodowań z tytułu ewentualnych strat lub szkód związanych z wykorzystaniem zbiornika dla ww. celów.

(akta kontroli str. 382-391, 790-791, 804)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: zbiornik został wpisany do rejestru punktów czerpania wody jedynie jako uzupełnienie infrastruktury przeciwpożarowej. W pobliżu tego zbiornika występują dwa inne zbiorniki, które również mogą być wykorzystywane w celach przeciwpożarowych. [...] Zgodnie z celem dzierżawy nieruchomości jest wykorzystywana w celu prowadzenia gospodarki rybackiej (ekstensywne wykorzystanie zbiornika wodnego), co nie wyklucza jego wykorzystania w celu poboru wody w przypadku konieczności prowadzenia akcji gaśniczej przez jednostki Straży Pożarnej. Zgodnie z § 6 ust. 2 umowy dzierżawca jest zobowiązany do utrzymania stałego napełniania zbiornika wodą, głównie z uwagi na występowanie trąski grzebieniastej, co dodatkowo zabezpiecza nadleśnictwo na wypadek konieczności korzystania z tego zbiornika. Dzierżawca został poinformowany przez nadleśnictwo, że zbiornik może być wykorzystywany na potrzeby ochrony ppoż., m. in. poprzez umieszczenie tablic informacyjnych z oznaczeniem dojazdu i punktu czerpania wody, co jest jednoznaczne z obowiązkiem udostępniania zbiornika straży pożarnej lub innym jednostkom wskazanym przez wydzierżawiającego, w przypadku zaistnienia takich potrzeb. Zgodnie z § 5 ust. 1 umowy dzierżawca jest zobowiązany

⁷⁵ Zarządzenie nr 81 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 23 grudnia 2019 r.

⁷⁶ Umowa dzierżawy nr 2217-UD-2019 z 11 stycznia 2019 r. wraz w aneksami.

⁷⁷ Zlokalizowany w oddziale 259b leśnictwo Kielpin.

do użytkowania nieruchomości z należytą starannością, zgodnie z gospodarczym przeznaczeniem nieruchomości, w związku z tym musi respektować zasady związane z ujęciem zbiornika w wykazie punktów czerpania wody i prowadzić gospodarkę rybacką w sposób niekolidujący m.in. z funkcją przeciwpożarową zbiornika. Zgodnie z § 5 ust. 4 umowy dzierżawcy nie przysługują żadne roszczenia wobec wydzierżawiającego z tytułu nakładów poczynionych na zagospodarowanie dzierżawionej nieruchomości, co zdaniem nadleśnictwa w pełni zabezpiecza nadleśnictwo z tytułu ewentualnych roszczeń dzierżawcy za poniesione straty i szkody.

(akta kontroli str. 790-791)

Zdaniem NIK, wbrew twierdzeniom zawartym w ww. wyjaśnieniach, postanowienia umowy w sposób niedostateczny zabezpieczały interesy nadleśnictwa w związku z pełnieniem przez wydzierżawiony zbiornik również funkcji przeciwpożarowych. Obowiązki dzierżawcy w tym zakresie powinny jednoznacznie wynikać z postanowień umownych i nie mogą być wywodzone z samego faktu poinformowania go (np. poprzez tablice informacyjne) o ww. funkcji zbiornika, zwłaszcza że wszelkie zmiany tej umowy wymagały formy pisemnej pod rygorem nieważności. Natomiast przywołane w wyjaśnieniach postanowienia umowne (§ 5 ust. 1 i 5 umowy) nie obejmują swoim zakresem zobowiązania dzierżawcy do udostępnienia zbiornika dla celów przeciwpożarowych i rezygnacji z dochodzenia ewentualnych roszczeń z tym związanych.

(akta kontroli str. 382-391)

W toku kontroli NIK⁷⁸ zawarto z dzierżawcą aneks nr 2/2024 do umowy dzierżawy nr 2217-UD-2019-03 zawartej 11 stycznia 2019 r., w którym postanowiono, że:

- dzierżawca jest zobowiązany do każdorazowego udostępnienia zbiornika do celów przeciwpożarowych, w szczególności poprzez zapewnienie swobodnego dostępu do obiektu jednostkom Straży Pożarne (PSP i OSP), przedstawicielom wydzierżawiającego oraz innym jednostkom wskazanym przez wydzierżawiającego, celem poboru wody na potrzeby prowadzonych akcji gaśniczych. Prowadzenie gospodarki rybackiej na przedmiotowym zbiorniku nie może w żaden sposób kolidować z jego funkcją, tj. ochroną ppoż. - punkt czerpania wody;
- z tytułu ewentualnych strat i szkód poniesionych przez dzierżawcę w wyniku działań związanych z prowadzeniem akcji gaśniczych, dzierżawca nie będzie dochodził żadnych roszczeń i odszkodowań.

(akta kontroli str. 790-791, 804-805)

3. „Projekt docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Przytok” został odebrany 26 marca 2020 r., tj. po terminie określonym w § 3 ust. 2 pkt 1 zarządzenia nr 28 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia *Instrukcji wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa*, zgodnie z którym nadleśnictwo było zobowiązane do zapewnienia wykonania ekspertyzy zgodnie z wymogami ww. instrukcji w terminie do dnia 31 grudnia 2019 r. jeżeli plan urządzenia lasu dla nadleśnictwa obowiązywał do 31 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str. 378-381, 392-435, 664-686, 699)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *z przyczyn niezależnych od nadleśnictwa, pomimo wielu monitów ze strony nadleśnictwa, wykonawca prac nie wykonał zleconych prac w przewidzianym terminem za co został obciążony karą umowną za nieterminowe*

⁷⁸ Tj. 18 września 2024 r.

wykonanie prac. Ostateczne przekazanie prac nastąpiło w dniu 26.03.2020 r., po potwierdzeniu przez nadleśnictwo poprawności przekazanego pliku XML zawierającego projekt docelowej sieci drogowej.

(akta kontroli str. 699)

4. „Projekt docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Przytok” zawierał częściowo nierzetelne dane w zakresie dojazdów pożarowych, gdyż:

- błędnie określono udział procentowy dojazdów pożarowych w złym stanie technicznym w stosunku do całkowitej długości dróg leśnych objętych opracowaniem, tj. zawarto informację, że spośród 117,96 km dojazdów pożarowych aż 78% z nich było w złym stanie technicznym (informacja na str. 29 ww. opracowania);
- w wykazie dróg leśnych stanowiących dojazdy pożarowe wykazano 117,96 km dojazdów pożarowych, przy czym według danych zawartych w ww. wykazie, w złym stanie technicznym było 53 km, tj. 45% (Tab. 4. Wykaz dojazdów pożarowych na obszarze Nadleśnictwa Przytok, str. 120-123);
- wytypowano drogi leśne w pierwszej kolejności przeznaczone do remontu, przy czym 100% ww. dróg stanowiły dojazdy pożarowe, których stan techniczny określono jako zły (Tab. 17. Wykaz dróg leśnych w pierwszej kolejności przeznaczonych do remontu, str. 150-152), określając jednocześnie, że droga w stanie złym charakteryzuje się ubytkami nawierzchni powyżej 50% lub jest nieprzejezdna. Konieczny jest remont w celu odtworzenia pierwotnej nośności drogi lub jej przebudowa;

podczas gdy:

- wyniki kontroli przeprowadzonych w latach 2019-2024 (I półrocze) przez Państwową Straż Pożarną wykazały fragmentarycznie uszkodzoną nawierzchnię jedynie dwóch dojazdów (dojazd nr 9⁷⁹ i nr 12⁸⁰), w pozostałych przypadkach nie wniesiono uwag;
- wyniki przeglądów okresowych stanu technicznego dróg⁸¹ wykazały, że bezpieczne użytkowanie ww. dróg wymaga prowadzenia bieżących prac konserwacyjnych lub utrzymaniowych nawierzchni oraz pielęgnacyjnych poboczy⁸²;
- spośród wszystkich dojazdów (53 km), których stan w „Projekcie docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Przytok” został określony jako zły, w okresie objętym kontrolą dwa dojazdy objęto zadaniami inwestycyjnymi (6,7 km), pięć dojazdów pracami remontowymi (12,09 km), natomiast w pozostałych przypadkach przeprowadzono bieżące konserwacje (34,21 km);
- w ocenie nadleśnictwa po przeprowadzeniu ww. prac na terenie nadleśnictwa (według stanu na 30 czerwca 2024 r.) nie ma dojazdów pożarowych w złym stanie technicznym;
- powyższe zostało potwierdzone podczas oględzin⁸³ przeprowadzonych w dniu 6 września 2024 r.

(akta kontroli str. 59, 159, 378-381, 392-435, 469-521, 587-647, 664-686)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *nadleśnictwo zlecając prace związane ze sporządzeniem projektu docelowej sieci drogowej oczekiwało od wykonawcy należytej staranności*

⁷⁹ Protokół ustaleń z czynności kontrolno-rozpoznawczych z 3 czerwca 2020 r.

⁸⁰ Protokół ustaleń z czynności kontrolno-rozpoznawczych z 12 kwietnia 2021 r.

⁸¹ Przeglądy z 2023 r. i 2024 r.

⁸² Poza jednym wyjątkiem, tj. odcinkiem dojazdu nr 1 o długości 1531 mb, który kwalifikuje się do remontu, jednakże wykonanie robót może zostać odłożone do następnego przeglądu okresowego.

⁸³ Oględzinami objęto dojazdy pożarowe nr 1, 2, 6, 10, 12, 15.

w zakresie wykonania prac, m.in. w zakresie oceny stanu dróg pożarowych. Prawdopodobnie terenowa inwentaryzacja stanu dróg była przeprowadzana po intensywnych opadach deszczu, co przy stałym użytkowaniu dróg m.in. przez samochody wysokotonażowe wywożące drewno z lasu, które powoduje powstawanie ubytków, skutkowało określeniem stanu tych dróg na dzień przeprowadzenia weryfikacji jako zły.

(akta kontroli str. 795)

5. Nadleśnictwo przystąpiło do użytkowania drogi leśnej (dojazd pożarowy nr 12) w celu wywozu drewna⁸⁴ w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego polegającego na jego przebudowie, co stanowiło naruszenie art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁸⁵, który stanowi, że do użytkowania obiektu budowlanego, na budowę którego wymagana jest decyzja o pozwoleniu na budowę, o której mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1-2, można przystąpić, z zastrzeżeniem art. 55 i art. 57, po zawiadomieniu organu nadzoru budowlanego o zakończeniu budowy, jeżeli organ ten, w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, nie zgłosi sprzeciwu w drodze decyzji. Ponadto w pozwoleniu na budowę dla ww. zadania⁸⁶ jednoznacznie określono, że do użytkowania drogi (obiektu budowlanego) wymagane jest dopełnienie ww. obowiązku (zawiadomienia ww. organu o zakończeniu budowy i brak sprzeciwu organu).

(akta kontroli str. 378-381, 752-760, 796-797, 806)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *nadleśnictwo nie składało zawiadomienia do organu nadzoru budowlanego o zakończeniu przebudowy w związku z tym, że prace nie zostały zakończone. Nadleśnictwo realizując ustawowy obowiązek prowadzenia gospodarki leśnej, w myśl ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 530), korzystało w 2024 r. z przejazdu dojazdem pożarowym nr 12 z miesiącach: luty oraz lipiec-sierpień. Z uwagi na fakt, że droga ta jest strategiczną drogą umożliwiającą dostęp do kompleksów leśnych na tym obszarze oraz konieczność wywozu pozyskanego drewna nadleśnictwo korzystało z przejazdu przez teren budowy [...] Nadleśnictwo otrzymało zgodę od wykonawcy, w tym kierownika budowy, na przemieszczanie się pojazdów przez teren budowy, przez cały okres trwania robót budowlanych. Nadleśnictwo zaznacza, że pozostawienie pozyskanego drewna w lesie spowodowałoby deprecjację surowca co naraziłoby nadleśnictwo oraz Skarb Państwa na istotne straty finansowe. W związku z tym należy uznać, że korzystanie z przejazdu miało charakter siły wyższej. Nadleśnictwo nie korzystało z przedmiotowej drogi do innych celów niż wskazane w dotychczasowych wyjaśnieniach.*

(akta kontroli str. 808-809)

Zdaniem NIK, fakt uzyskania od wykonawcy oraz kierownika budowy zgody na przejazd drogą leśną, a także obiektywne trudności w prowadzeniu gospodarki leśnej (wywozu drewna) związane z jej wyłączeniem z użytkowania (na czas przebudowy), nie uprawniał nadleśnictwa do użytkowania tej drogi (w przebudowie), przed uprzednim dopełnieniem ww. obowiązków wynikających z przepisów prawa oraz z pozwolenia na budowę.

⁸⁴ W tym w 2024 r. z wydzieleń zlokalizowanych bezpośrednio przy ww. dojeździe pozyskano 2.347,23 m³ i dokonano wywozu 1.978,34 m³ drewna.

⁸⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 725, ze zm.

⁸⁶ Decyzja nr 56/2022 z dnia 02.02.2022 r. Starosty Nowosolskiego.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Organizowanie szkoleń z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu dla wszystkich pracowników nadleśnictwa niezwłocznie po zmianie przepisów.
2. Należyte zabezpieczanie interesu nadleśnictwa w zawieranych umowach na dzierżawę zbiorników wodnych pełniących równocześnie funkcję zbiorników przeciwpożarowych.
3. Opracowywanie „Projektu docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Przytok” w sposób terminowy i rzetelny.
4. Rozpoczęcie użytkowania budowanych/przebudowywanych dróg leśnych (obiektów budowlanych) wyłącznie po uprzednim dopełnieniu obowiązków wynikających z Prawa budowlanego oraz pozwolenia na budowę dotyczących zakończenia budowy/przebudowy.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, 30 września 2024 r.

Kontroler
Ewa Grosse

Specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze
p.o. Dyrektor
Andrzej Aleksandrowicz

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/